

EVENEMENTEN

ARNHEM 24 MEI 2008: ARNHEMSCHE FAYENCEFABRIEK, STADSWANDELING en ALV

In Arnhem staat ons een gevarieerd programma te wachten.

Arnhemsche Fayencefabriek NV

We bezoeken het Historisch Museum waar een bescheiden maar fraaie tentoonstelling (ca. 50 voorwerpen) te zien is van aardewerk van de gebroeders Klaas en Jacob Vet uit Purmerend. Zij richtten in 1903 de Plateelbakkerij Jb. Vet & Co. op. Na een brand in het bedrijfsgebouw (1906) startten de broers de Arnhemsche Fayencefabriek NV (1907-1934). Klaas was artistiek leider, Jacob verzorgde de zakelijke kant. Het is nog niet duidelijk of een rondleiding mogelijk is vandaar het artikelje elders in deze nieuwsbrief over de fabriek.

Stadswandeling

Vervolgens maken we een stadswandeling met gidsen. De architect Willem Diehl (1876-1959) staat daarbij centraal. Hij vestigde zich in Arnhem na een opleiding in België. We bekijken onder meer een vroeg kantoorgebouw (Vesta) in Jugendstil naast de Zijpse Poort. Zijn Restaurant Royal is in de oorlog verwoest; voorts heeft Diehl verschillende woonhuizen ontworpen. Het Luxor-theater aan het Willemsplein heeft een roerige geschiedenis achter de rug.

Luxor-theater
(foto gemeente Arnhem)

Algemene Ledenvergadering

's Ochtends vindt eerst de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) plaats. Gaarne nodigen wij u uit om daarbij aanwezig zijn om het wel (en weinige) wee van de VVNK 1900 te bespreken. Ook zullen de resultaten van het ledenonderzoek

Het programma

10:30 uur	Café-Brasserie Dudok: ontvangst met koffie en Arnhemse koek
11:00 - 12:30 uur	Algemene Ledenvergadering VVNK
12:45 - ca. 13:45 uur	Gezamenlijke lunch in Dudok
14:00 uur	Bezoek aan het Historisch Museum Arnhem
15:00 uur	Stadswandeling: twee gidsen halen ons op

worden gepresenteerd. Introcúcs kunnen als waarnemer de vergadering bijwonen. (Separaat treft u de vergaderstukken aan.)

Kosten

Deze bedragen € 18 voor leden en € 21 voor introcúcs, bij aankomst te voldoen. Daarin is alles inbegrepen: lunch, stadswandeling, mogelijke rondleiding in het museum; alleen de toegang tot het museum à € 3,75 (€ 3 bij meer dan 9 personen) dient u zelf te betalen maar is met MJK gratis. De ochtendkoffie wordt u aangeboden gezien de ALV. Mocht u uitsluitend de ALV willen bijwonen dan zijn daaraan dus geen kosten verbonden.

Praktische informatie

Café Dudok

Dudok is in het centrum gelegen aan de voet van de bekende Eusebius-kerk: Koningstraat 40, tel 026 - 351 1872 / www.dudok.nl. Er is geen rechtstreekse bus van het station Arnhem naar Dudok dat in het voetgangersgebied ligt. U moet op 15 - 20 minuten lopen rekenen.

We komen bijeen in de Van Ranzow-zaal op de eerste etage. Er is geen lift; rolstoelgebruikers worden door beminnelijke personeel *in hun stoel* naar boven gedragen. Tijdens de lunch zitten we apart in een iets lager gelegen deel van de zaal.

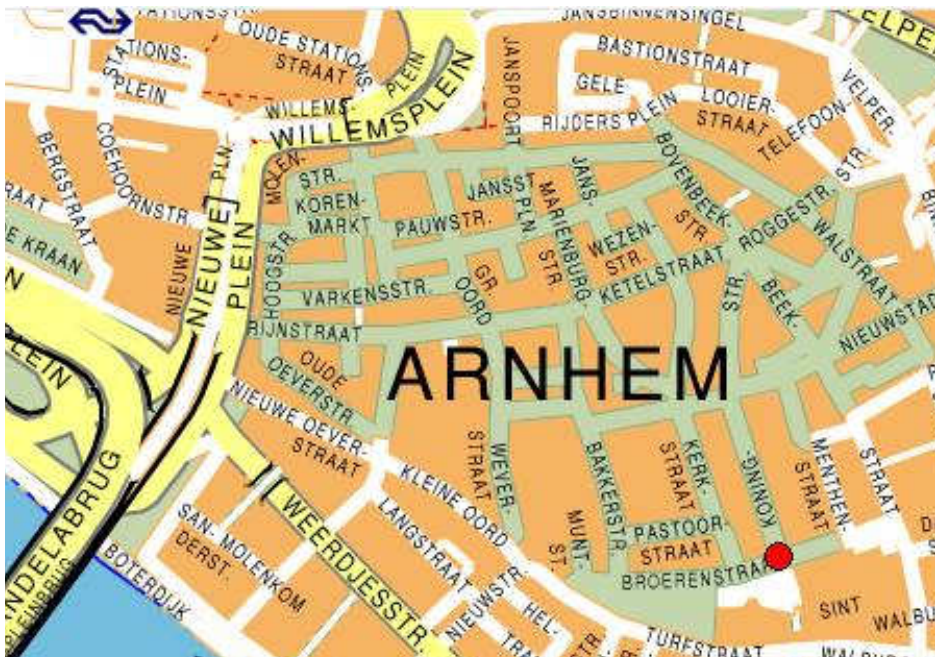
(Vervolg op pagina 2)

BELANGRIJKE DATA

- Uiterlijk zondag 11 mei avondlichting voorlopige aanmelding Berlijn eind september.
- Voor 14 mei aanmelding posten voor evenement Arnhem: Arnhemsche Fayencefabriek, ALV en stadswandeling op zaterdag 24 mei.
- Donderdag 10 juli Assen Drents Museum: overzichtstentoonstelling Bernard Essers (1893-1945) met lezing en China.

INHOUDSOPGAVE

- Evenementen: Arnhem, Assen en Berlijn (pag 1)
- Van het bestuur (pag 2)
- Van de penningmeester (pag 3)
- De Arnhemsche Fayencefabriek 1907-1934 (pag 3)
- Boekaankondiging: Vluchten in schoonheid (pag 4)
- Van de kant van Liebermann naar een Wereldcongres en Zwolle (pag 5)
- Tips: tentoonstelling Hollandsche Kant, met passer en liniaal (pag 7)
- De Distel in Zuid-Afrika (pag 8)
- Tips: tentoonstelling 'Klokken als kunstwerken, Collectie Meentwijck 1890-1940' (pag 8)

(Vervolg van pagina 1)

Historisch Museum

Het Historisch Museum is op minder dan vijf minuten lopen van Dudok gelegen: Bovenbeekstraat 11 (www.hmarnhem.nl).

Stadswandeling

De afstanden tussen de interessante objecten van de stadswandeling zijn niet groot.

Ov-reisadvies

Treinen vertrekken o.a. van:

Den Haag CS om 8.51, aankomst 10:15 (rechtstreeks)

Rotterdam 8.47 met overstap Gouda, aankomst 10:15.

Zwolle 9.20 aankomst 10.20 (rechtstreeks).

Amsterdam CS om 8:52 en Utrecht CS om 9:37, aankomst 10:02 (rechtstreeks)

10 JULI ESSERS (EN CHINA) IN ASSEN

Zoals in de vorige nieuwsbrief vermeld herinneren we u aan ons bezoek aan de overzichtstentoonstelling van de graficus-tekenaar Bernard Essers (1893-1945) in het

Drents Museum. Piet Spijk, auteur van de gloednieuwe monografie over hem, houdt dan een inleiding. In de volgende nieuwsbrief begin juni vindt u het programma met opgavestroom-je.

U kunt natuurlijk van de gelegenheid gebruik maken de tentoonstelling over het terracottaleger van Xian te bezoeken. Zoals u weet heeft u op vertoon van uw lidmaatschapskaartje gratis toegang tot het museum en hoeft u ook de toeslag niet te betalen. Daarom hoeft u niet in de (lange) rij voor de kassa te staan. Loopt u rechtstreeks naar de controle. Dit geldt dus niet alleen

op 10 juli. Bent u met een niet-lid dan moet deze natuurlijk wél in rij gaan staan voor een kaartje.

EXCURSIE BERLIJN

Wij onderzoeken de mogelijkheden om onze buitenlandexcursie in het najaar naar Berlijn te houden. Er is daar qua musea en architectuur het nodige te zien van de periode rond 1900.

Concreter: we zijn in overleg met een reisorganisatie over een 4 tot 5-daagse reis waarin het weekend van 27/28 september 2008 valt. De prijs zal qua orde van grootte € 500 bedragen (op basis van 2-persoonskamer), introducés zijn welkom. Nadere gegevens zijn helaas nog niet beschikbaar.

Graag willen we natuurlijk wel weten of er voldoende belangstelling voor de reis bestaat. Heeft u belangstelling doet u dan s.v.p de strook in deze nieuwsbrief uiterlijk **zondag 11 mei** op de bus voor de avondlichting. Opgave verplicht u nog niet tot deelname maar het zal duidelijk zijn dat u wel (zeer) serieuze belangstelling dient te hebben. U hoort dan nader, hetzij via de volgende nieuwsbrief begin juni, hetzij rechtstreeks.

VAN HET BESTUUR

Allereerst willen we de leden hartelijk danken die zorgden voor een ongekende respons op **het ledenonderzoek**: ruim de helft van u reageerde. Dat feit op zichzelf geeft al aan dat de betrokkenheid bij de VVNK 1900 groot is, evenals de waardevolle suggesties die werden gedaan. Thans wordt de laatste hand gelegd aan de analyse en daarna zullen beleidsconclusies kunnen worden getrokken. Tijdens de Algemene Ledenvergadering zullen de resultaten worden gepresenteerd en in de volgende nieuwsbrief verschijnt een samenvatting. Eén gegeven willen we u alvast niet onthouden: de leeftijdsamenstelling. Feit is dat 44% van de respondenten in 1939 of eerder is geboren en dus ca 69 jaar of ouder is, terwijl maar 10 % 48 jaar of jonger is. Kortom we zijn ern-

stig vergrijsd en zullen ons samen moeten bezinnen op mogelijkheden van werving van nieuwe leden en verjonging, gevolgd door actie.

De VVNK gaf weer acte de présence tijdens de **Art Deco beurs** (voor toegepaste kunst 1880-1980). We slaagden er in bijna 10 leden te werven en de omzet was dik het dubbele van 2007, dit mede dankzij dank zij onze enthousiaste vrijwilligers. We kregen alvast een uitnodiging van de beurs om in 2009 weer een (gratis) stand te

(Vervolg op pagina 3)

(Vervolg van pagina 2)

bemensen. Uit een evaluatie bij de vrijwilligers bleek de opzet en werkwijze in hoofdlijn goed te bevallen met enkele suggesties ter verbetering.

Dan is er nog een punt wat ons enige zorg baart. Het komt helaas regelmatig voor dat men zich **voor een evenement inschrijft** maar zonder opgaaf van redenen niet komt of bv op de ochtend zelf pas afbelt.

Dit betekent dat de vereniging de kosten moet dragen. Wanneer er een limiet aan het aantal deelnemers is, en er overtekend wordt, betekent het bovendien dat we no-

deloos leden hebben moeten teleurstellen. Daarom: *bent u onverhoopt verhinderd door bv ziekte bel dan z.s.m. het organiserende bestuurslid of de secretaris. Mogelijk kan iemand van de reservelijst dan alsnog mee. Tip: kijk tijdig of er werkzaamheden aan het spoor zijn of een storing (ns.nl) of wegwerkzaamheden (vananaarbeter.nl).*

Last but not least: 24 mei vindt in combinatie met een evenement in Arnhem de **Algemene Ledenvergadering** plaats. We hopen daar velen van u te ontmoeten en de situatie van ons aller VVNK te bespreken. Bijgesloten treft u de vergaderstukken aan.

VAN DE PENNINGMEESTER

In januari hebben alle leden een acceptgirokaart toegestuurd gekregen met het verzoek om de ledenbijdrage voor 2008 te voldoen. Velen hebben dit inmiddels gedaan en hebben hun lidmaatschapskaart voor dit jaar

ontvangen. Als u wel betaald heeft en geen lidmaatschapskaart hebt ontvangen wilt u dan contact opnemen met de penningmeester

tel. 0299 - 432 522 of penningm@vvnk.nl

Als u uw ledenbijdrage nog niet betaald heeft wilt u dit dan zo spoedig mogelijk doen, dan hoeft de penningmeester u geen betalingsherinnering toe te sturen.

DE ARNHEMSCHE FAYENCE-FABRIEK 1907 -1934

Jaap Bakkum

(Samenvatting op basis van het boek over deze fabriek van Hadewych Martens en Benno Steenaert)

Klaas Vet (1876-1943) was reeds jong gebiologeerd door de potterie en bakte zijn eerste aardewerk in een oventje naast het huis van zijn ouders in zijn geboortestad Purmerend.

In 1898 trad hij in dienst van de Plateelfabriek *Zuid-Holland* in Gouda als aardewerker. Hij bleef er twee jaar, waarna hij naar *De Distel* in Amsterdam vertrok om er als modelleur en glazurist te werken. In 1901 kwam hij daar onder het gezag van hoofdontwerper Bert Nienhuis.

Jacob Vet (1880-1924) was op de lagere school een goede leerling. Op advies van het schoolhoofd zocht hij de kant van de handel op. Hij werkte bij een boekhandel en ging op zijn 18^e jaar schilderen bij de plateelfabriek van de *Wed. N.S.A. Brantjes* in Purmerend. Ondertussen behaalde hij diploma's boekhouden, handelscorrespondentie, Engels, Frans en Duits.

Op 13 maart 1907 werden de statuten voor een nieuwe onderneming te Arnhem voor de notaris verleden. De gebroeders begonnen met negen andere aandeelhouders aan de Amsterdamsche weg 27a een nieuwe fabriek. Zij brachten hun hele hebben en houden uit Purmerend in.

Waarom Arnhem werd gekozen, is niet vastgelegd. Waar-

schijnlijk speelde een belangrijke rol, dat de aanvoer van grond- en brandstoffen en het vervoer van de producten voordelig was. Ongetwijfeld was van niet minder belang, dat Arnhem als stad waar vrij veel oud-Indiëgangers woonden, clientèle naast de deur bood.

Na wat tegenspoed in het begin ging het de *Arnhemse Fayencefabriek* spoedig goed. Zij produceerde met een 15-tal mensen mooi luxe sieraardewerk, dat o.a. werd getransporteerd naar Frankrijk, Engeland, Scandinavië en Nederlandsch Oost-Indië. In 1919 had zij ook agentschappen in New York en Sydney.

De producten met het haantje als merk, haalden gouden medailles op de internationale tentoonstellingen in Londen (1909), Manchester (1910), San Francisco (1915). Onder druk van Wereldoorlog I (1914-1918) liep de afzet terug, maar in 1919 was die toch al weer twee keer zo groot als in 1913. Enkele malen moest de fabriek dan ook worden uitgebreid.

Midden jaren '20 groeiden de zaken de gebroeders wat boven het hoofd.

Onder onduidelijke omstandigheden verdrong Jacob op een reis naar Londen in 1924 in de Thames. Met zijn opvolger Ir. H. van Hoorn kreeg Klaas ruzie, wat er toe leidde, dat hij in 1926 werd ontslagen. Heinz Welte werd zijn opvolger.

De fabriek had ook onder de wereldwijde economische crisis te lijden. De handgeschilderde producten werden te duur. Waren de stakingen bij de concurrerende Goudse aardewerkfabrieken in 1928/1929 aanvankelijk nog wel gunstig voor Arnhem en zocht de directie het in eenvoudiger decoraties van o.a. druip- en spatglazuur voor het sieraardewerk en gedeeltelijke omschakeling op gebruiksgoed, de oriëntatie op siergoed was toch een te

(Vervolg op pagina 4)

(Vervolg van pagina 3)

nadelige positie om het vol te kunnen houden. Samenwerking met de buurman, de ten behoeve van de voor de ontwerpen van Th.A.C. Colenbrander opgerichte fabriek *De Ram*, bracht weinig soelaas. In 1934 werd de fabriek gesloten.

Aanvankelijk werden de uit Purmerend meegenomen modellen, die overeenkomsten hadden met Rozenburg, gefabriceerd, naast familie van Klaas' laatste werkgever *De Distel*. Spoedig volgden zelf ontworpen producten. Met het in dienst treden van W. Hartgring in 1917 werd artistiek nog eens een forse sprong voorwaarts gemaakt. Er kwamen verder decors van o.a. C.A. Lion Cachet, Phi-

lip van Praag, Philip Lagrand en Dirk Straus.

Zij hebben ons een grote variatie in vormen en decoraties nagelaten, waarin een harmonie werd gevonden tussen het vlakke ornament en de ronde vorm, en het matglazuur een bijzondere plaats heeft.

Klaas Vet liet ondertussen niet af. Na zijn ontslag begon hij de fabriek *Gelria*, die in 1932 eveneens door de crisis moest worden gesloten. In 1939 probeerde hij het opnieuw onder de oude naam. Door Wereldoorlog II, moest in 1942 ook deze fabriek worden gesloten, waarna hij het samen met zijn zoon nog probeerde onder vennootschap verder te gaan. Hij overleed op 22 augustus 1943.

BOEKAANKONDIGING

Mirjam Koelewijn

Vluchten in schoonheid.

De Prerafaëlieten en Nederlandse kunstenaars rond 1900.

Ria Laanstra en Suzanne Veldink.

Uitg. d'Jonge Hond Harderwijk/ Museum Mesdag Den Haag, 2008.

ISBN 978-9089100-43-6, 144 pag., € 22,50.

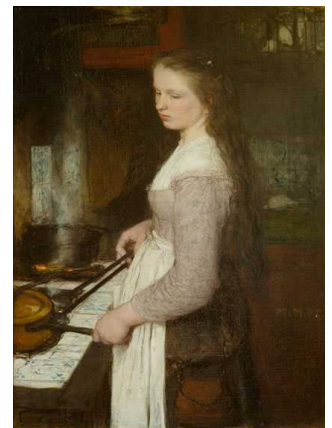
De titel van dit fraai uitgegeven boek, een kunsthistorische publicatie die verschijnt bij de gelijknamige tentoonstelling in Museum Mesdag in Den Haag, is goed gekozen. Het behandelt de invloed van de Engelse Prerafaëlieten op Nederlandse

kunstenaars rond 1900. Veel kunstwerken die in het boek aan de orde komen ademen een zelfde mooie, dromerige en vaak mystieke sfeer.

De tentoonstelling in Museum Mesdag sluit goed aan bij de grote tentoonstelling die gelijktijdig in het Van Gogh Museum is te zien over J.E. Millais, een van de belangrijkste Prerafaëlitische kunstenaars. The Pre-Raphaelite Brotherhood werd opgericht in 1848 en bestond uit kunstenaars, dichters en critici die de klassieke regels van de Royal Academy afwezen en in plaats daarvan een terugkeer naar de oprechte eenvoud en schoonheid van de kunst uit de tijd vóór Rafaël propageerden. Inspiratie von-

den zij in een nauwkeurige bestudering van de natuur, in de bijbel en mythologie en bij Dante en Shakespeare, maar ook bij eigentijdse dichters als Tennyson en Keats.

Aan de uitwerking van de ideeën van The Pre-Raphaelite Brotherhood en de hieraan verwante Aesthetic Movement op Nederlandse kunstenaars is tot nu toe nauwelijks aandacht besteed. Daar brengen de expositie en dit boek verandering in. Het boek begint met een inleidend hoofdstuk en focust vervolgens op Matthijs Maris die ook in zijn eigen tijd al als een 'buitenbeentje' in de Nederlandse kunstwereld werd beschouwd. In de jaren 1877-1917 woonde en werkte hij in Londen. Hoewel hij zelf zijn inspiratiebronnen altijd heeft ontkend, blijken er in zijn werk en dat van de Engelse kunstenaars duidelijke overeenkomsten te vinden. In het derde en laatste hoofdstuk komt de Prerafaëlitische invloed op andere Nederlandse kunstenaars aan bod. Zo legt het boek verbanden met bekend en minder bekend werk van J. Toorop, R.N. Roland Holst, A.J. Derkinderen, A. van Welie, J. Thorn Prikker, J. Veth, S. Moulijn, P.C. de Moor, G.W. Dijsselhof en H.J. Haverman. Daarbij gaan de auteurs onder meer in op de rol van de kunstkritiek en kunsttijdschriften. Ook is te lezen en te zien hoe een aantal van deze kunstenaars zich bewoog op het terrein van de toegepaste kunst en de Gemeenschapskunst.

Matthijs Maris, 'De keukenprinses', olieverf op doek, 1872, Museum Mesdag

De niet altijd even helder geschreven tekst wordt rijkelijk ondersteund met grote en duidelijke illustraties zodat de vergelijkbare beeldtaal bijna als vanzelf naar voren komt. Het is boeiend dat de Nederlandse kunstenaars en de Engelse Prerafaëlieten eenzelfde hang naar symboliek, mystiek, zuiverheid, oorspronkelijkheid en schoonheid blijken te hebben. De lezer die zich verder wil verdiepen in de behandelde kunststromingen en kunstenaars kan te rade gaan bij de uitgebreide literatuurlijst. Juist doordat het werk van Matthijs Maris in een nieuw licht wordt geplaatst, krijgt dit mooie boek een toegevoegde waarde.

TIPS

Museum Mesdag, Den Haag
(www.museummesdag.nl)

Vluchten in schoonheid

De Prerafaëlieten en Nederlandse kunstenaars rond 1900.

15 februari 2008 t/m 18 mei 2008

Van de kant van Liebermann naar een Wereldcongres en Zwolle

Jaap Bakkum

Onze vereniging hield op 31 maart 2007 haar jaarvergadering in het Drents Museum in Assen. Daarbij bezochten wij de tentoonstellingen van Mankes en Liebermann. Dat was genieten.

Een tentoonstelling bekijken doet ieder op zijn/haar eigen manier en benadert de werken ook vanuit de persoonlijke interesses. Dat kan leuke vragen oproepen.

Met één van onze leden stond ik voor twee schilderijen *Kantklossters in Brabant* van Liebermann. Als echtgenoot van een kantklosster en inwoner van Noordbrabant werd ik direct betrokken bij een paar vragen: Waar is dit geschilderd? We kennen België als bakermat van de kant sedert eeuwen; Is hier de Nederlandse provincie of het juist over de grens liggende Belgisch Brabant bedoeld, maar Nederland kende niet zoveel plaatsen waar omstreeks 1900 kant werd geklost. In kant zijn vele typen, aan welke wordt hier gewerkt?

Max Liebermann, *kantklosster* 1881.

Deducerend en concluderend kwamen we tot de – voorlopige – uitkomst, dat het taferelen waren uit het Noordbrabantse dorp 's-Gravenmoer bij Dongen. Daarvoor was echter enige kennis van de techniek nodig.

De ervaring van dit gesprek biedt een mooi handvat om U een en ander te vertellen over de techniek en geschiedenis van deze bijzondere vorm van kunstnijverheid, die ook in ons land rond 1900 weer opleefde, zelfs met de steun van koningshuis en regering.

Wat is Kant eigenlijk? Er gaan verschillende definities rond. Klassiek zijn de basiskenmerken: Een open textiel weefsel, gebruikt voor versiering van kleding of als zelf-

standig object. Maar onder zo'n begrip vallen vele soorten textiele versiering. De echte liefhebber beperkt de naam graag tot *naaldkant*, dat een soort borduurwerk zonder ondergrond lijkt, en *kloskant*, dat getypeerd zou kunnen worden als een weefsel, waarvan zowel schering als inslag met losse klosjes worden gestuurd.

Over de herkomst zijn mooie sagen verteld en voor voorlopers wordt wel verwezen naar vondsten in faraograven en technieken in het antieke China. Laten we die hier maar voor wat ze zijn en constateren, dat beide soorten kant ongeveer tegelijk in Italië en Vlaanderen zijn ontstaan eind 15^e, begin 16^e eeuw. Algemeen wordt aangenomen in Italië meer de naaldkant en in Vlaanderen de kloskant; naaldkant vanuit borduurwerk, kloskant vanuit het 15^e eeuwse passement (= randversiering van kledingstukken ter bescherming tegen slijtage). De bloeitijd van kant in de kledingmode was in de 16^e tot de 18^e eeuw. Vlaamse kant had in 17^e eeuw grote faam.

Het intensieve handwerk maakte de kant uitzonderlijk kostbaar, soms zelfs duurder dan goud. Er zijn verhalen bekend van prijzen voor een set: kraag en manchetten voor mouwen en laarzenkappen, gelijk aan die van een kapitaal huis. Kant was dan ook lange tijd een statussymbool voor de adel.

Zoals veelal met te grote luxe, liep de vraag van tijd tot tijd uit de hand en ontwrichtte de economie. Heersers zagen zich dan ook verschillende malen genoodzaakt om regels te stellen voor het dragen en voor de handel.

Het zo begeerde product lokte concurrentie uit. Koning Lodewijk XIV van Frankrijk is bekend om de bevordering van diverse vormen van nijverheid. Zijn oog viel daarbij ook op de kantnijverheid. Voor het aantrekken van vaklieden voor zijn factorijen ging hij dikwijls niet zachtzinnig te werk. Kantklossters werden in het buitenland met geweld of grote sommen geld geronseld, waarbij die als hun vertrek werd ontdekt, de doodstraf riskeerden.

De kantproductie werd een zeer omvangrijke "industrie", in Vlaanderen, Frankrijk en Italië, maar ook in Duitsland, Engeland, Scandinavië en Rusland. Voor het luxe product was de vraag erg afhankelijk van de algemene welvaart en die kende daarom veel ups en downs.

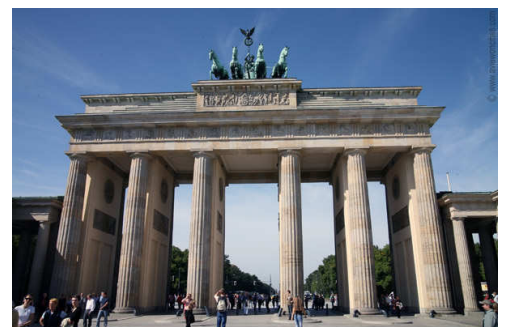
Elke plaats had zo zijn eigen patroontype. Vandaar ook dat de namen van kanttypen dikwijls verwijzen naar de stad van vervaardiging.

Ook in Nederland was er kantnijverheid, vooral kloskant.

(Vervolg op pagina 6)

Antwoordstrook Berlijn - zie achterzijde - uiterlijk 11 mei naar:

Mevr. T.H. Meulders
Schoolstraat 4-A
2151AA Nieuw-Vennep

Brandenburger Tor
(foto www.aviewcities.com)

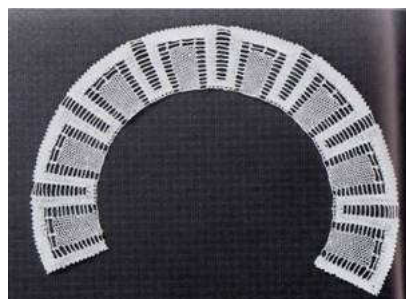
(Vervolg van pagina 5)

Voorbeelden: Volgens het Quotisatiekohier Leeuwarden was er in 1749 een speldewerkschoolhoudster met 48 speldenwerksters; In de 17^e eeuw kende 's-Gravenmoer een fors aantal kantklossters; Het weeshuis in Amsterdam liet de meisjes kant klossen.

De 19^e eeuwse klederdrachten en de modes zorgden voor vraag, weliswaar wisselende die, maar bleef toch zo groot, dat de uitvinders in de tijd van de industriële revolutie brood zagen in het ontwikkelen van kantweefmachines. Dat was op den duur uiteraard de dood voor het handwerk als broodwinning.

In de sfeer van de Arts & Craftsbeweging van William Morris (1834-1896) leefde **rond 1900** ook in Nederland de waardering voor het ambacht in het algemeen en daarmee voor het kantklossen, weer wat op. Er kwamen, naast privé-opleidingen, een vijftal officiële scholen tot stand, enkele met filialen. Twee van deze scholen mochten zich zelfs met het predikaat *Koninklijk* sieren. Vanaf 1903 tot de opheffing in 1923 werd er ook het vak *kloskant* gedoceerd aan de in 1881 opgerichte Rijkschool voor Kunstnijverheid in Amsterdam, aan welk instituut nogal wat van onze kunstenaars rond 1900 hun opleiding kregen.

De kantscholen trokken niet alleen meisjes, die een vak wilden leren en niet in de fabriek wilden werken, maar ook jonge vrouwen van goeden huize, die op een echtgenoot wachtten en intussen wat nuttigs te doen zochten.

Kraag, geometrisch patroon, Nel Leeuwrik.

Voor de eersten waren de kansen na enkele jaren toch te gering.

Kloskant wordt gemaakt op een kussen. De techniek van de kloskant bestaat uit het draaien en kruisen van draden, die op klosjes zijn gewon-

Verschillende klosjes.

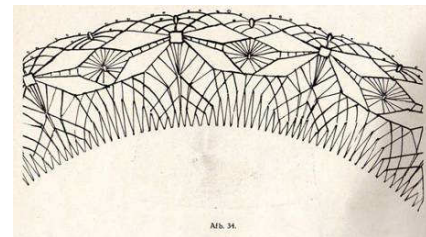
den. Dat gaat volgens een patroon, dat op het kussen ligt. De kruising wordt telkens met een speld vastgezet. Eigenlijk in beginsel heel simpel, alleen je moet de verschillende manieren van kruisen en draaien kennen en het patroon kunnen lezen.

Zo'n in gebruik zijnd kantkloskussen met soms bergen klosjes, ziet er zeer indrukwekkend uit, maar laat U niet imponeren. Een kantwerkster gebruikt maar 4 klosjes tegelijk, legt er 2 weg en pakt de volgende 2. Het is natuurlijk wel zaak, dat zij ze een beetje op volgorde houdt, maar ook daar zijn hulpmiddeltjes voor. Het laat zich gemakkelijk denken, dat spelden en klosjes, naast traditie, worden afgestemd op het patroon en het gebruikte garen. Voor ruimere patronen en dikkere draden zijn grotere klossen meer geëigend dan voor het fijnere werk. Er zijn dan ook honderden verschillende vormen, maten en materialen klosjes, al dan niet versierd.

Rond 1960 beleefde het kantklossen een opleving als vrijetijdsbesteding en kunstuiting. Het heeft zich inmiddels op het pad van de moderne kunst begeven, mede door het gebruik van nieuwe materialen en ontwerpen in driedimensionale vormen.

Om over de tegenwoordige belangstelling een paar feiten te noemen. In 1978 werd in Nederland opgericht de - wat nu heet - *Landelijke Organisatie Kant Kunst* (LOKK). Anno 2008 telt zij ruim 3000 leden, terwijl minstens een paar keer zoveel kantwerk(st)ers niet georganiseerd zijn. In haar blad 2007-4 besteedde de LOKK ook uitvoerig aandacht aan de Liebermann-tentoonstelling in Assen, vooral

(Vervolg op pagina 7)

Patroon gestileerde Libellen, L.P.J. de Jager Meezenbroek-van Beverwijk, ± 1900.

Gaarne onderstaande antwoordstrook **uiterlijk zondag 11 mei** met de laatste lichte posten aan: Mevr. T.H. Meulders Schoolstraat 4-A 2151AA Nieuw-Vennep

Ondergetekende maakt kenbaar serieuze belangstelling te hebben voor de **reis naar Berlijn** rond 27/28 september 2008 als vermeld in de april-nieuwsbrief.

Naam

Straat/huisnr

Postcode Woonplaats

E-mailadres@.....

telefoonnr

Mogelijk aantal deelnemende VVNK-leden

Mogelijk aantal deelnemende Introdúcés

Veld voor Evenementencommissie

Binnengekomen

Verwerkt

(Vervolg van pagina 6)

natuurlijk aan de schilderijen met kantklossters. Om ons verder maar tot één buurland te beperken, het *Deutscher Klöppelverband* viert dit jaar het zilveren jubileum en telt rond 3400 leden. Er is zelfs een wereldwijde organisatie, de *Organisation*

TIPS

Graag vestigen wij ook hier Uw aandacht op de tentoonstelling van een vorm van kunstnijverheid omstreeks 1900, die niet alleदाags wordt geëxposeerd. Kanten naar geometrisch en gestileerd patroon, ontworpen in de stijl van de Nieuwe Kunst.

Hollandsche Kant, met passer en liniaal.

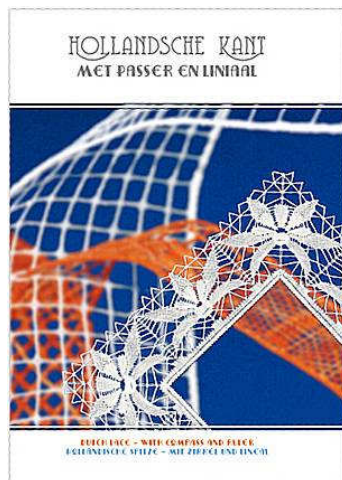
26 april tot 27 juli 2008

Stedelijk Museum Zwolle
Melkmarkt 41.

Geopend: Dinsdag - Vrijdag 10.00 - 17.00 uur
Zaterdag - Zondag 13.00 - 17.00 uur

Bereikbaar van NS-station:
Te voet 10 minuten.
Stadsbus lijn 2 of 3, halte Rode Torenplein

Tel. 038 - 421 4650 / www.stedelijkmuseumzwolle.nl

Bij de tentoonstelling is een boek onder de gelijknamige titel verschenen.

Internationale de la Dentelle au Fuseau et à l'Aguilles (OIDFA) met ruim 1900 leden in 33 landen, van Canada tot India en van Finland tot Australië. Nederland bezet daarin in aantal leden, met 269 de 2e plaats.

Om de 2 jaar organiseert deze organisatie een congres.

De laatste keer in Athene, dit jaar van 4-6 juli in Groningen. Rond dit congres zijn er op diverse plaatsen in Nederland kanttentoonstellingen; zeker waard om een paar bezoekjes af te leggen. In verband met onze belangstelling voor kunst en kunstnijverheid rond 1900, noem ik er twee in het bijzonder.

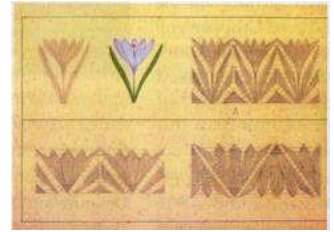
De expositie *Hollandsche kant, met passer en liniaal*, van 26 april tot 27 juli 2008 in het Stedelijk Museum in Zwolle.

De tentoonstelling wordt geopend door H.K.H. Prinses Margriet. Bijzonder aan veel van de geëxposeerde kanten is, dat zij in de stijl zijn van de typisch Nederlandse **Nieuwe Kunst**, als geometrische en gestileerde variant van de Art Nouveau. Het Zwolse Stedelijk laat als tegenhanger tegelijkertijd ook twee tentoonstellingen met moderne kanten zien.

Het museum Dongha in Dongen laat onder de titel *Passion* van 14 juni tot 1 december 2008 moderne dynamische kanten zien, naast nostalgische werken uit het dorp 's-Gravenmoer. Dat alles met ook de bescheiden expositie *Van Heinde en Verre, schilders in Dongen 1850-1925* tot 17 november 2008. U vindt daar in wisselende samenstelling werken van 12 bekenden als Jozef Israëls, Max Liebermann, August Allebé en Jan Veth. Deze schilders werkten in de omgeving van Dongen, waar zij dan logeerden in de herberg van de familie Muskens.

Dan nog even uitleg over de deductie van Liebermann's schilderijen. De klosjes op het kussen zijn vrij fors, dat duidt op kant van wat dikkere draden en een vrij open pa-

(Vervolg op pagina 8)

Patroon kant Crocus 1928,
Tine de Vos

Kant Crocus, detail.
Ontwerp 1928,
Tine de Vos

Antwoordstrook Arnhem - zie achterzijde - voor 15 mei naar:

Dé Reijne
Keizer Karelweg 367
1181 RE Amstelveen

(Vervolg van pagina 7)

troon. Vooral voor de Brabantse en Zeeuwse klederdracht- mutsen werd rond 1900 dergelijke kant in 's-Gravenmoer geklost. Van Liebermann was bekend, dat hij ook in die plaats wel eens gewerkt heeft. Het klopte, latere navraag bij het Drents Museum leverde als geregistreerde locatie

Dongen op en daar logeerde Liebermann dan.

Wilt U nog wat nazien over de tentoonstellingen: Kijk op:
www.lokk.nl
www.oidfa.com
www.oidfa2008groningen.com

DE DISTEL IN ZUID-AFRIKA

Thea de Hilster

Als je geïnteresseerd bent in keramiek en Jugendstil kijk je overal waar je komt of je iets bijzonders ziet. Dat was onlangs het geval tijdens onze reis door Zuid-Afrika. Tijdens ons verblijf in Pretoria gingen we 'naar oom Paul kuieren', oftewel op bezoek in het Paul Kruger museum. Daar troffen we enkele tegeltaleaus aan van de Amsterdamse Plateelbakkerij 'De Distel'. Op een ervan stond zijn woning in Zwitserland afgebeeld en op de andere allerlei soorten vogels. Paul Kruger zelf - zijn standbeeld - kwamen we tegen op Church Square waar diverse panden staan van eind 19^e, begin 20^e eeuw die nu allemaal gerestaureerd worden. Ondermeer de Nederlandsche Bank met een prachtig smeedijzeren hek.

Op zoek naar Nederlands keramiek kwamen we in een antiekzaak in Johannesburg het boek 'Historiese Tablo's op teëls' tegen met de geschiedenis en de voorstellingen van tegeltaleaus van De Distel. De tegeltaleaus waren rond 1900 geplaatst in het Transvaal Theater in Rotterdam. De afgebeelde voorstellingen waren scènes uit de Tweede Vrijheidsoorlog van 1899 – 1902 en vier boeren-

generaals die daarbij betrokken waren. De in Jugendstil uitgevoerde tableaus waren 2,3 x 1,5 m² groot.

Toen de tegels in 1969 achter het behang van het Victoria Theater – zoals het theater inmiddels heette - vandaan kwamen was er veel belangstelling voor o.a. uit Amerika. Er werd zelfs gesproken over een aanbidding van \$100.000. Maar de Nederlands-Zuidafrikaanse Vereniging trok aan de bel. De eigenaar van het theater en dus van de tegeltaleaus, de heer M.L. Rook vond dat de verzameling in Zuid-Afrika thuis hoorde. Na diverse contacten met mensen in Zuid-Afrika kwam men tot overeenstemming. De tegels werden verscheept, gerestaureerd en vanaf 20 november 1970 in het T.P.A. gebouw tentoongesteld.

Onderzoek in 1969 heeft uitgewezen dat de ontwerper en schilder Willem van Norden (1883-1978) heeft meegeholpen de tegels te vervaardigen. Van Norden wist zich in 1969 te herinneren dat Cornelis de Bruin (1870-1940) de schilder was van de voorstellingen.

Niet alle tegeltaleaus zijn bewaard gebleven. Er zijn er vijf verdwenen.

TIPS

In het **Nederlands goud-, zilver- en klokkenmuseum te Schoonhoven** wordt t/m 4 mei een bijzondere tentoonstelling gehouden en wel **'Klokken als kunstwerken, Collectie Meentwijkstra 1890-1940'**. Het betreft 80 Neder-

landse klokken uit o.a. de periode van de Nieuwe Kunst, de Amsterdamse School, en de Art Deco. Vertegenwoordigd zijn o.a. H. P. Berlage, Jan Eisenloeffel, Jac. Van den Bosch en Hildo Krop.

Verdere informatie bij het museum: tel 0182 - 385 612 / www.ngzkm.nl

Onderstaande antwoordstrook per post vóór 15 mei opsturen aan:
 Dé Reijne, Keizer Karelweg 367, 1181 RE Amstelveen

(Tel.: 020 - 645 2220, alleen voor informatie)

Aangezien er geen limiet is voor het aantal deelnemers is kunt u er vanuit gaan dat u geplaatst bent

Ondergetekende meldt zich aan voor deelname aan het **evenement in Arnhem op 24 mei 2008** (rondleiding over de tentoonstelling Arnhemsche Fayencefabriek, lunch en stadswandeling)

Opgave voor de Algemene Ledenvergadering is niet nodig.

Naam
 Straat/huisnr
 Postcode Woonplaats
 E-mailadres@.....
 telefoonnr

Aantal VVNK-leden à € 18,00 = €
 Aantal Introducés à € 21,00 = €
 Totaal €

Veld voor Evenementencommissie

Binnengekomen

Verwerkt